

Robert Wolański

Uniwersytet Warszawski

ŚRODKI UNIJNE A INNOWACJE MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW

Streszczenie: Artykuł porusza kwestię wpływu środków unijnych na innowacyjność MŚP. Badanie wykazuje znaczną rolę środków unijnych w poprawie innowacyjności przedsiębiorstw, które poprawę innowacyjności widzą poprzez dokonane inwestycje. Istotne są więc środki unijne w formie dotacji na inwestycje poprawiające konkurencyjność przedsiębiorstw, a w konsekwencji ich innowacyjność. Z badania wynika, iż wielkość przedsiębiorstwa ma duże znaczenie przy wpływie środków unijnych na ich innowacyjność. Im mniejsza firma, tym ma większe trudności w pozyskaniu takich środków. W efekcie znaczna grupa niewielkich firm nie otrzymuje środków unijnych i poziom ich innowacyjności nie ulega poprawie. W celu zmiany tej sytuacji należy przede wszystkim uprościć i usunąć wiele wymogów formalnych uzyskania środków z UE oraz ułatwić MŚP dostęp do źródeł finansowania.

Słowa kluczowe: małe i średnie przedsiębiorstwa, innowacje, środki unijne.

1. Wstęp

Przedmiotem artykułu są uwarunkowania wykorzystania środków unijnych przez małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP). Celem opracowania jest określenie wpływu wykorzystanych środków unijnych na poziom innowacyjności sektora MŚP.

2. Istota innowacji.

Środki unijne dla małych i średnich przedsiębiorstw

Odnosząc innowację do przedsiębiorstwa, można ją zdefiniować jako tworzenie lub modyfikowanie procesów, wyrobów, technik i metod działania, które są postrzegane przez daną organizację jako nowe oraz postępowe w danej dziedzinie i prowadzą do zwiększenia efektywności wykorzystania zasobów będących w jej dyspozycji [Penc 1999, s. 143].

Innowacje są uznawane za podstawowy warunek utrzymania i wzmocnienia pozycji przedsiębiorstwa na rynku. Wzrost innowacyjności przedsiębiorstwa nie jest wynikiem przypadkowych działań, ale efektem celowej strategii innowacyjnej [Poznańska 1998, s. 37].

Innowacje w przedsiębiorstwie mogą oznaczać nowe wyroby (innowacje produktowe), nowe metody produkcji (innowacje procesowe), nowe metody organizacyjne (innowacje organizacyjne). Wówczas przedsiębiorstwo cechuje się oryginalnością, wyróżnia się wśród konkurentów.

Wprowadzanie innowacyjności w przedsiębiorstwie powinno być procesem opartym na strategii innowacyjnej (por. [*Innowacyjność przedsiębiorstw...* 2004; *Innowacje w działalności...* 2005; *Zarządzanie...* 2006]). Wówczas pozyskiwanie i wykorzystywanie innowacji będzie działaniem celowym i świadomym. Innowacje powinny być tworzone i stosowane według z góry założonego i konsekwentnie realizowanego planu, może ich być wtedy nie tylko więcej, ale i koszt dochodzenia do efektów będzie niższy [Grudzewski, Hejduk 2002, s. 21].

Skala innowacji w przedsiębiorstwie zależy w dużym stopniu od jego wielkości. Można wyróżnić argumenty świadczące o wyższej innowacyjności dużych firm, jak i przeciwnie – podkreślające przewagę innowacyjną sektora mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw [Stawasz 1999, s. 51 i nast.]. Przewaga innowacyjna niewielkich firm przejawia się w tym, że mają one struktury zarządzania bardziej elastyczne i przedsiębiorcze, mniej sformalizowane, stwarzają środowisko wolne od ograniczeń biurokratycznych, administracyjnych, najczęściej nie mają wcześniejszych, obecnie w części przestarzałych, generacji technologii, stąd nie są one obciążeniem przy wprowadzaniu nowych technologii. Z kolei przewaga dużych firm wynika z tego, że działalność innowacyjna wymaga ponoszenia znacznych kosztów stałych, takich jak wydatki na badania i rozwój, wyposażenie rzeczowe, testowanie wyrobu, badania marketingowe i promocja; tylko firmy o dużej skali działalności będą traktować innowacje jako środek maksymalizacji swoich wyników ekonomicznych i pozycji rynkowej, mają korzystne warunki prowadzenia badań i wprowadzania nowych produktów na rynek, mogą redukować koszty ogólne przedsiębiorstwa, np. na badania i rozwój, a ich działalność nakierowana na badania i rozwój jest wysoce ryzykowną inwestycją.

Wśród uwarunkowań istotnych dla innowacyjności MŚP można wyróżnić uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne. Uwarunkowania wewnętrzne związane są z postawą najmniejszych podmiotów, ich działaniami i dążeniem do bycia innowacyjnym. Z kolei uwarunkowania zewnętrzne to czynniki niezależne od przedsiębiorstw.

Uwarunkowania zewnętrzne związane są z uregulowaniami prawnymi dotyczącymi wydatków innowacyjnych, dostępem niewielkich podmiotów do źródeł finansowania takich wydatków, ponoszonymi kosztami oraz ryzykiem takich działań.

W kontekście omawianego tematu należy zwrócić uwagę na utrudniony dostęp MŚP do źródeł finansowania wydatków innowacyjnych. Dla ogółu przedsiębiorstw, w tym tych najmniejszych, podstawowym źródłem kapitałów obcych jest kredyt bankowy [Łuczka 2001, s. 51; Skowronek-Mielczarek 2002, s. 41]. Pomimo tego wiele MŚP ma problemy z uzyskaniem kredytu lub pożyczki z banku [Wolański 2005]. Dotyczy to szczególnie kredytów na cele inwestycyjne, w tym innowacyjne.

W związku z tym warto się przyjrzeć możliwości korzystania przez MŚP z funduszy strukturalnych w celu finansowania wydatków innowacyjnych. Odpowiednie wykorzystanie przez MŚP środków unijnych może się przełożyć na ogólny rozwój tych przedsiębiorstw i może się wiązać ze wzrostem ich innowacyjności.

W latach 2004-2006 środki unijne były wydatkowane w ramach pięciu jednofunduszowych sektorowych programów operacyjnych (SPO):

- wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw (SPO WKP),
- rozwoju zasobów ludzkich (SPO RZL),
- restrukturyzacji i modernizacji sektora żywnościowego oraz rozwoju obszarów wiejskich (SPO ROL),
- rybołówstwa i przetwórstwa ryb (SPO „Ryby”),
- infrastruktury transportowej i gospodarki morskiej (SPO „Transport”).

O dofinansowanie ze środków unijnych można się było ubiegać również w ramach dwufunduszowego Zintegrowanego programu operacyjnego rozwoju regionalnego (ZPORR).

W ramach tych programów MŚP korzystały z funduszy unijnych głównie z SPO WKP oraz w mniejszym stopniu – z ZPORR. Faktycznie osoby rozpoczynające działalność gospodarczą i mikroprzedsiębiorstwa otrzymywały wsparcie głównie z programu ZPORR, a małe i średnie firmy – z SPO WKP.

Biorąc to pod uwagę, do oceny wpływu środków unijnych na innowacje MŚP należy przyjąć SPO WKP, gdyż w przypadku środków z pozostałych programów ich wpływ na innowacje MŚP jest pomijalny z racji niewielkiego wykorzystania tych środków przez MŚP.

Środki unijne w SPO WKP wdrażane były w ramach priorytetu 1 SPO WKP „Rozwój przedsiębiorczości i wzrost innowacyjności poprzez wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu” i priorytetu 2 SPO WKP „Bezpośrednie wsparcie przedsiębiorstw”. W ramach Priorytetu 1 realizowano następujące działania:

- działanie 1.1. „Wzmocnienie instytucji wspierających działalność przedsiębiorstw”,
- działanie 1.2. „Poprawa dostępności do zewnętrznego finansowania inwestycji przedsiębiorstw”,
- działanie 1.3. „Tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju firm”,
- działanie 1.4. „Wzmocnienie współpracy między sferą B+R a gospodarką”,
- działanie 1.5. „Rozwój systemu dostępu przedsiębiorców do informacji i usług publicznych *on-line*”.

Natomiast w ramach priorytetu 2 realizowano następujące działania:

- działanie 2.1. „Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez doradztwo”,
- działanie 2.2. „Wzmocnienie konkurencyjności produktowej i technologicznej przedsiębiorstw”, a w jego ramach poddziałanie 2.2.1. „Wsparcie dla przedsiębiorstw dokonujących nowych inwestycji” i poddziałanie 2.2.2. „Wsparcie w za-

kresie internacjonalizacji przedsiębiorstw – pokrycie części kosztów udziału przedsiębiorców w wyjazdowych imprezach targowo – wystawienniczych oraz misjach gospodarczych związanych z wyżej wymienionymi imprezami”,

- działanie 2.3. „Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez inwestycje”,
- działanie 2.4. „Wsparcie dla przedsięwzięć w zakresie dostosowania przedsiębiorstw do wymogów ochrony środowiska”.

Analizując przeznaczenie środków unijnych w ramach poszczególnych działań, zauważa się, że wpływ na innowacje mogą mieć przede wszystkim działania 1.2, 1.3, 1.4, 2.2.1 i 2.3, a w następnej kolejności 1.1 i 2.1. Należy zwrócić uwagę przede wszystkim na te programy przy wpływie na innowacyjność przedsiębiorstw. Z kolei działania w ramach priorytetu 1 pośrednio mogą oddziaływać na innowacyjność przedsiębiorstw, działania z priorytetu 2 mają zaś oddziaływanie bezpośrednie.

3. Wpływ środków unijnych na innowacyjność małych i średnich przedsiębiorstw

Wpływ środków unijnych na innowacyjność przedsiębiorstw można ocenić na podstawie badań przeznaczenia tych środków oraz badań postawy i opinii przedsiębiorstw, który te środki otrzymały. Temu zagadnieniu poświęcony jest raport końcowy pn. *Wpływ realizacji sektorowego programu operacyjnego „Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, lata 2004-2006” na poziom innowacyjności polskich przedsiębiorstw* opracowany na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego przez PAG Uniconsult. Celem badania było oszacowanie wszelkich istotnych efektów realizacji projektów w ramach działań wspierających SPO WKP (krótkoterminowych i długoterminowych, ilościowych i jakościowych), mających znaczenie dla wzrostu poziomu innowacyjności polskich przedsiębiorstw, w szczególności beneficjentów formujących sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw. W trakcie badań dane były pozyskiwane za pomocą następujących metod badawczych: *desk research*, indywidualnych wywiadów pogłębionych, indywidualnych telefonicznych wywiadów pogłębionych oraz zogniskowanej dyskusji grupowej¹. Wyniki badań przedstawione w raporcie należy uznać za wiarygodne, właściwe do naukowej analizy. Przemawiają za tym następujące fakty.

W badaniu przyjęto wielowymiarowe podejście badawcze uwzględniające z jednej strony różne perspektywy oceny, z drugiej zaś uzupełniające się techniki badawcze. Ponadto w celu wyizolowania oddziaływania samego programu SPO WKP od innych czynników zastosowano schemat badawczy uwzględniający próby kontrolne. Równie ważnym aspektem badania była jego dwuetapowość, która pozwoliła w sposób jak najbardziej efektywny wykorzystać planowane techniki i metody badaw-

¹ Analiza będzie oparta na danych z badania ze wspomnianego raportu.

cze. Dzięki tak sformułowanej koncepcji badawczej uzyskano pełną komplementarność wyników, a w konsekwencji trafne i rzetelne wyniki. Na podkreślenie zasługuje przeprowadzenie 746 wywiadów z przedsiębiorstwami będącymi beneficjentami środków unijnych. Uzyskana próba pozwala na wnioskowanie na poziomie całej populacji beneficjentów.

3.1. Wpływ środków unijnych bezpośrednio adresowanych do przedsiębiorstw na innowacyjność małych i średnich przedsiębiorstw

Wpływ środków unijnych bezpośrednio adresowanych do przedsiębiorstw na innowacyjność w zależności od wielkości i działalności przedsiębiorstwa przedstawia tab. 1.

Tabela 1. Wpływ środków unijnych bezpośrednio adresowanych do przedsiębiorstw na innowacyjność

Wpływ na innowacyjność	Wielkość przedsiębiorstwa			
	Mikro-	małe	średnie	duże
Zdecydowana poprawa	53%	46%	44%	44%
Raczej poprawa	18%	35%	39%	42%
Razem	70%	81%	83%	86%
Wpływ na innowacyjność	Dziedzina działalności przedsiębiorstwa			
	przemysł	budownictwo	usługi rynkowe	usługi nierynkowe
Zdecydowana poprawa	49%	43%	38%	42%
Raczej poprawa	37%	41%	33%	33%
Razem	86%	84%	71%	76%

Źródło: [*Wpływ realizacji...* 2008, s. 22].

Dane w tab. 1 wskazują na znaczące oddziaływanie omawianej grupy środków unijnych na poziom innowacyjności przedsiębiorstw. Najmniejszy wpływ jest wśród mikroprzedsiębiorstw, przy czym w grupie tej najczęściej podkreślana była zdecydowana poprawa innowacyjności, a także w kategorii firm prowadzących działalność w obszarze usług.

Ważne informacje uzyskuje się na temat określenia czynników decydujących o wpływie na innowacyjność środków unijnych adresowanych bezpośrednio do przedsiębiorstw. Badania wskazały, że podstawowe znaczenie miały zakupy nowoczesnych maszyn i urządzeń. Następne czynniki to zastosowanie nowych technologii i wprowadzanie na rynek nowych produktów i usług. Czynniki te świadczą o tym, że przedsiębiorstwa patrzą na innowacyjność głównie poprzez pryzmat rozwiązań techniczno-technologicznych i produktowych.

3.2. Wpływ środków unijnych pośrednio adresowanych do przedsiębiorstw na innowacyjność małych i średnich organizacji

Badając środki unijne adresowane pośrednio do przedsiębiorstw (priorytet 1 SPO WKP), wykazano, że działania priorytetu 1 doprowadziły do znacznego wzmocnienia sfery otoczenia biznesu w Polsce, nie przesądzają jednak o proinnowacyjnych kierunków jej oddziaływania, ale również w żaden sposób nie przesądzają o eliminacji takiego oddziaływania. Wzmocnienie to dotyczy w szczególności instytucji ułatwiających dostęp do finansowania zewnętrznego oraz tworzenia potencjału infrastruktury technicznej ułatwiającej realizację procesów inwestycyjnych [*Wpływ realizacji...* 2008, s. 26]. Działania te w dużej mierze można uznać za neutralne w stosunku do wspierania innowacyjności przedsiębiorstw.

3.3. Wpływ poszczególnych działań programu SPO WKP na innowacyjność małych i średnich przedsiębiorstw

W badaniu poddano ocenie wpływ poszczególnych działań w ramach SPO WKP na innowacyjność przedsiębiorstw, skupiając się głównie na działaniach bezpośrednio adresowanych do przedsiębiorstw i mogących mieć największe znaczenie dla innowacyjności ze względu na przeznaczenie środków unijnych. Przedsiębiorcy potwierdzają silne i pozytywne oddziaływanie SPO WKP na innowacyjność ich firm; w skali 0-10 w następujący sposób ocenili oni badane działania [*Wpływ realizacji...* 2008, s. 21]:

- działanie 1.4 – ocena 6,7,
- działanie 2.1 – ocena 5,8,
- poddziałanie 2.2.1 – ocena 7,7,
- działanie 2.3 – ocena 6,7.

Najsilniej na wysoce pozytywne oddziaływanie wsparcia otrzymanego w ramach SPO WKP zwracają uwagę beneficjenci poddziałania 2.2.1, w następnej kolejności beneficjenci działania 2.3 i 1.4, zaś bardziej umiarkowane opinie na temat proinnowacyjnego oddziaływania programu wyrażają przedsiębiorcy korzystający ze środków w ramach działania 2.1.

W badaniu zidentyfikowane zostały również potrzeby przedsiębiorstw w dziedzinie wspierania innowacyjności. Firmy, aby prężniej się rozwijać i stać się bardziej innowacyjne, wskazały na dwie zasadnicze potrzeby: wsparcia finansowego oraz pomocy w pozyskaniu funduszy unijnych. Wyniki te wskazują, że podstawową barierą prowadzenia działań innowacyjnych jest brak środków finansowych. W tym kontekście środki unijne przeciwdziałają temu problemowi, przedsiębiorstwa oczekują więc pomocy w ich uzyskaniu. Świadczy to również o trudnościach przedsiębiorstw przy pozyskiwaniu środków unijnych. Badania wykazały również, że potrzeby finansowe zgłasza w największym stopniu sektor MŚP – im mniejsza firma, tym wyższy odsetek oczekujących wsparcia finansowego.

3.4. Wpływ środków unijnych na poszczególne aspekty działania małych i średnich przedsiębiorstw

Ocenie wpływu środków unijnych na innowacyjność przedsiębiorstw służą również informacje dotyczące różnorodnych efektów realizacji działań programu SPO WKP bezpośrednio adresowanych do przedsiębiorstw. Opinie na temat oddziaływania programu przedstawia tab. 2.

Tabela 2. Oddziaływanie programu SPO WKP na sytuację przedsiębiorstw

Dziedzina oddziaływania	Ocena oddziaływania poszczególnych programów (w skali 0-10)				
	1.4	2.1	2.3	2.2.1	średnia
Wzrost zatrudnienia	4,3	3,6	5,9	6,7	5,1
Działalność inwestycyjna	5,5	4,2	6,3	7,6	5,9
Opłacalność produkcji/usług	4,8	4,4	6,4	7,2	5,7
Jakość produkcji/usług	6,6	6,5	7,5	8,2	7,2
Koszty działalności (spadek)	4,4	4,3	5,5	6,5	5,2
Organizacja przedsiębiorstwa	3,3	6,3	5,1	6,1	5,2
Sposób zarządzania	3,0	6,3	4,6	5,7	4,9
Nowoczesność metod produkcji/usług	6,5	5,2	7,3	8,4	6,9
Pozyskanie nowych klientów	6,7	5,2	6,6	7,1	6,4
Wejście na nowe rynki	5,6	4,0	6,0	6,9	5,6
Razem	5,1	5,0	6,1	7,0	5,8
Ogólny rozwój firmy	6,5	5,8	7,0	8,4	6,9

Źródło: [Wpływ realizacji... 2008, s. 48].

Wskazane w badaniu kierunki i siła oddziaływania programu generowały korzystne rezultaty po stronie przedsiębiorstw. Ocena oddziaływania programu pokazała duże znaczenie środków unijnych w praktyce funkcjonowania przedsiębiorstw – ogólna ocena 10 badanych czynników dla każdego działania nie była niższa od 5,0, na pytanie podsumowujące dotyczące ogólnego rozwoju firmy najniższa ocena wyniosła zaś 5,8.

Wśród analizowanych czynników można wyodrębnić te, które są ściśle związane z innowacyjnością przedsiębiorstwa. Do nich należy przede wszystkim zaliczyć działalność inwestycyjną, jakość produkcji/usług, nowoczesność metod produkcji/usług. Wpływ środków unijnych na poprawę tych czynników jest największy – ocena średnia wynosiła od 5,9 do 7,2. Przedsiębiorcy zatem ocenili, że wpływ środków unijnych na czynniki związane najbliżej z innowacyjnością był największy.

Kolejne informacje na temat wpływu środków unijnych bezpośrednio adresowanych do przedsiębiorstw na wybrane aspekty funkcjonowania firm przedstawia tab. 3.

Tabela 3. Wpływ środków unijnych na wybrane aspekty funkcjonowania przedsiębiorstw

Dziedzina oddziaływania	Odsetek badanych przedsiębiorstw wskazujących na dany stopień oddziaływania (w %)						
	znaczna poprawa	poprawa	brak wpływu	pogorszenie	znaczne pogorszenie	nie dotyczy	nie wiem
Udział firmy w rynku	34	45	13	2	0	2	3
Znajomość marki/produktów	34	42	15	0	0	6	3
Jakość produktów/usług	51	42	6	0	0	1	1
Rentowność produkcji/usług	23	38	22	7	1	2	7
Organizacja pracy w przedsiębiorstwach	40	45	12	1	0	0	1
Zaawansowanie technologiczne produkcji/usług	50	37	7	1	0	2	2
Konkurencyjność firmy	48	38	9	1	0	1	3

Źródło: [Wpływ realizacji... 2008, s. 51-59].

Wśród badanych czynników jakość produktów/usług, zaawansowanie technologiczne produkcji/usług i konkurencyjność firmy w największym stopniu mówią o innowacyjności przedsiębiorstwa. W odniesieniu do tych danych należy zwrócić uwagę na następujące kwestie:

- badane przedsiębiorstwa wskazały, że środki unijne nie miały wpływu na te trzy czynniki (6-9%), świadczy to o dużym znaczeniu środków unijnych dla innowacyjności przedsiębiorstw,
- na znaczną poprawę trzech omawianych aspektów działalności firmy dzięki wykorzystaniu środków unijnych wskazał największy odsetek przedsiębiorstw (48-51%),
- zdecydowana większość przedsiębiorstw (86-93%) uznała, iż środki unijne poprawiły omawiane wskaźniki.

Uzupełnieniem zaprezentowanych danych są informacje o wpływie środków unijnych na sprzedaż przedsiębiorstwa. Wygląda on następująco:

- wzrost sprzedaży: 85% przedsiębiorstw, w tym 85% mikroprzedsiębiorstw, 87% małych przedsiębiorstw, 84% średnich przedsiębiorstw i 91% dużych przedsiębiorstw,

- brak wpływu na sprzedaż: 11% przedsiębiorstw, w tym 11% mikroprzedsiębiorstw, 9% małych przedsiębiorstw, 12% średnich przedsiębiorstw i 6% dużych przedsiębiorstw,
- spadek sprzedaży: 4% przedsiębiorstw, w tym 4% mikroprzedsiębiorstw, 4% małych przedsiębiorstw, 4% średnich przedsiębiorstw i 3% dużych przedsiębiorstw.

3.5. Wpływ środków unijnych na zróżnicowanie działań innowacyjnych małych i średnich przedsiębiorstw

Kolejnych informacji o wpływie środków unijnych na innowacyjność przedsiębiorstw dostarcza identyfikacja zróżnicowań i ich przyczyn we wspieraniu innowacyjności. Przedsiębiorcy wskazali na wprowadzenie następujących rodzajów innowacji [*Wpływ realizacji...* 2008, s. 99]:

- innowacje produktowe – 64% przedsiębiorstw,
- innowacje procesowe – 55% przedsiębiorstw,
- innowacje organizacyjne – 26% przedsiębiorstw,
- innowacje marketingowe – 9% przedsiębiorstw.

Wśród analizowanych firm pojawiło się wyraźne zróżnicowanie, jeśli chodzi o rodzaj wprowadzanej innowacji w zależności od wielkości firmy. Szczególnie istotna była zależność dotycząca wprowadzania innowacji procesowej: wprowadzała ją jedynie 42% firm mikro, ale aż 79% firm spoza sektora MŚP. Z kolei aż 31% badanych firm mikro wprowadzało innowację marketingową, podczas gdy z innowacją taką mamy do czynienia tylko wśród 15% firm spoza sektora MŚP [*Wpływ realizacji...* 2008, s. 100].

Odnosnie do zasięgu innowacji badania wykazały, że:

- w 40% przedsiębiorstw innowacja stanowiła nowość na skalę firmy,
- w 43% przedsiębiorstw innowacja stanowiła nowość na skalę kraju,
- w 12% przedsiębiorstw innowacja stanowiła nowość na skalę świata,
- 5% przedsiębiorstw zaznaczyło odpowiedź „nie wiem, trudno powiedzieć”.

Dostępność środków unijnych w zależności od wielkości przedsiębiorstwa zbadał, analizując udział podpisanych umów (realizowanych projektów) w złożonych wnioskach przez dany rodzaj firm. Analizę przeprowadzono dla poddziałania 2.2.1 i działania 2.3. Uzyskano następujące wyniki [*Wpływ realizacji...* 2008, s. 105]:

- mikroprzedsiębiorstwa: 5,3% w poddziałaniu 2.2.1, 5,4% w działaniu 2.3,
- małe przedsiębiorstwa: 9,7% w poddziałaniu 2.2.1, 18,5% w działaniu 2.3,
- średnie przedsiębiorstwa: 12,6% w poddziałaniu 2.2.1, 33,1% w działaniu 2.3.

Dane te wskazują wyraźnie na zdecydowane utrudnienia mikroprzedsiębiorstw i mniejsze utrudnienia małych firm przy ubieganiu się o środki unijne.

4. Podsumowanie

Środki unijne odgrywają znaczącą rolę w poprawie innowacyjności przedsiębiorstw, w tym małych i średnich. Środki unijne bezpośrednio adresowane do przedsiębiorstw poprawiły innowacyjność 70% mikroprzedsiębiorstw, 81% małych przedsiębiorstw, 83% średnich przedsiębiorstw i 86% dużych przedsiębiorstw. W każdym przypadku należy uznać odsetek przedsiębiorstw za wysoki. Jednakże przedsiębiorstwa poprawę innowacyjności postrzegają jako dokonane inwestycje, np. zakupy nowoczesnych maszyn i urządzeń. Dlatego należy uznać, że kluczowe znaczenie mają środki unijne w formie dotacji na inwestycje (inwestycje proinnowacyjne), które w ten sposób poprawiają konkurencyjność przedsiębiorstw, a w konsekwencji – ich innowacyjność. Z punktu widzenia przedsiębiorstw one są najbardziej pożądane.

Środki unijne w pozytywny sposób oddziałują na różnorodne aspekty funkcjonowania przedsiębiorstw. 80-90% firm korzystających ze wsparcia uznało, iż dzięki środkom unijnym poprawiła się sytuacja w przedsiębiorstwie. Badanie wykazało, że największy pozytywny wpływ dotyczy tych dziedzin, które służą innowacyjności, np. poprawy jakości produktów/usług.

Na podstawie przeprowadzonej analizy można wysnuć wniosek, iż wielkość przedsiębiorstwa ma istotne znaczenie przy wpływie środków unijnych na innowacyjność przedsiębiorstw. Im mniejsze przedsiębiorstwo, tym ma większe trudności w pozyskaniu środków unijnych. Te utrudnienia dotyczą przede wszystkim mikroprzedsiębiorstw oraz w mniejszym stopniu małych firm. Efektem tego jest to, że znaczna grupa niewielkich firm nie otrzymuje środków unijnych, a ich poziom innowacyjności nie ulega poprawie. Mając to na względzie, stwierdza się, że zachodzi potrzeba podjęcia działań przeciwdziałających takiej sytuacji. Wśród nich należy przede wszystkim wymienić uproszczenie dokumentacji konkursowej oraz zniesienie zbyt rygorystycznych i niejasnych wymogów formalnych. Ponadto istotne znaczenie dla najmniejszych przedsiębiorstw ma ułatwienie dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania. Brak środków finansowych to główna bariera w rozwoju i w byciu innowacyjnym w sektorze MŚP.

W MŚP realizujących projekty ze środków unijnych nie ma dużych różnic odnośnie do wpływu na ich innowacyjność w porównaniu z dużymi firmami. Niemniej jednak mniejszy odsetek MŚP zauważa poprawę innowacyjności z racji wykorzystania środków unijnych oraz niewielkie podmioty skupiają się na wprowadzaniu innych rodzajów innowacji. Taka sytuacja jest podyktowana tym, że dla większości MŚP środki unijne posłużyły do nowocześniejszej technologii, a nie do faktycznej poprawy innowacyjności. W rzeczywistości pojęcie innowacyjności było przez MŚP szeroko rozumiane.

Literatura

- Grudzewski W., Hejduk I., *Innowacyjność w technice i technologii źródłem przewagi konkurencyjnej małych i średnich przedsiębiorstw*, Instytut Funkcjonowania Gospodarki Narodowej SGH, Warszawa 2002.
- Innowacje w działalności przedsiębiorstw w integracji z Unią Europejską*, red. W. Janasz, Difin, Warszawa 2005.
- Innowacyjność przedsiębiorstw*, red. J. Bogdanienko, UMK, Toruń 2004.
- Łuczka T., *Kapitał obcy w małym i średnim przedsiębiorstwie. Wybrane aspekty mikro i makroekonomiczne*, PWN, Warszawa-Poznań 2001.
- Penc J., *Innowacje i zmiany w firmie. Transformacja i sterowanie rozwojem przedsiębiorstwa*, Agencja Wydawnicza Placet, Warszawa 1999.
- Poznańska K., *Uwarunkowania innowacji w małych i średnich przedsiębiorstwach*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 1998.
- Skowronek-Mielczarek A., *Małe i średnie przedsiębiorstwa. Źródła finansowania*, C.H. Beck, Warszawa 2003.
- Stawasz E., *Innowacje a mała firma*, UŁ, Łódź 1999.
- Wolański R., *Relacje między bankami a małymi i średnimi przedsiębiorstwami*, [w:] Prace Naukowe Katedry Ekonomii i Zarządzania Przedsiębiorstwem, red. F. Bławat, Politechnika Gdańska, Gdańsk 2005.
- Zarządzanie innowacjami. Teoria i praktyka*, red. J. Szablowski, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania, Białystok 2006.
- Wpływ realizacji sektorowego programu operacyjnego „Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, lata 2004-2006” na poziom innowacyjności polskich przedsiębiorstw*, raport końcowy, PAG Uniconsult, Warszawa 2008.

UNION FUNDS AND THE INNOVATION SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES

Summary: Union funds have large matter for the innovation small and medium enterprises (SME). Union funds improve diverse situation in firms, especially closely connected with innovation. Small and medium enterprises have more difficulties with using union funds then large firms. Many small firms don't use union funds, so their innovation not undergo improvement.